

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ה"פ 25477-05-11 קניוק נ' שר הפנים

פס"ד 27.9.11

ה"פ 25477.05.11

התובע-המבקש : יורם קניוק

הנתבעים-המשיבים : 1. שר הפנים

2. הפקיד הממונה על הרישום, רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

1 בשם התובע-המבקש : עו"ד יעל כץ מסטבאום

2 בשם הנתבעים-המשיבים : עו"ד עידית רחמים מנדלבאום, ממונה וסגן בכיר א', פמת"א (אזרחי)

3

4

פ ס ק ד י ן

5

6

הנושא

7 1. בפניי תביעה שהוגשה בדרך של המרצת פתיחה לסעד הצהרתי לפיו התובע

8 הינו חסר דת. העתירה היא לשינוי סעיף הדת במרשם מינהל האוכלוסין מ"יהודי"

9 ל"חסר דת".

10

11

רקע עובדתי

12 2. התובע סופר במקצועו, זכה, בזכות כתיבתו, להכרה ולהוקרה בישראל

13 ומחוצה לה. לפי "לקסיקון הספרות העברית החדשה" עורך אחראי : [יוסף גלרון](#)

14

גולדשלגר

15 <http://library.osu.edu/projects/hebrew-lexicon>

16 התובע גדל ונתחנך בתל אביב, בה למד בבית-הספר 'תיכון חדש'. בימי מלחמת

17 העצמאות שירת בפלמ"ח. לחם בחזית ירושלים ונפצע. הוא כותב בעיתונות

18 הישראלית רשימות בעלות אופי סיפורי, ועוסק בביקורת תיאטרון. פרסם מספר רב

19 של ספרים וסיפורים. "כותב למבוגרים ולצעירים (ב-1979 זכה בפרס 'זאב' על ספרו

20 "הבית שבו מתים הגיוקים משיבה טובה") כמו כן זכה יורם קניוק בפרס נשיא

21 המדינה (1998), פרס ביאליק לספרות יפה (1999) פרס ברנר (1987) ובצרפת זכה ב

22 -Prix Méditerranée (פרס זכויות האדם) וב Prix de Droits de l'Homme

23 Etranger. ספרו "תש"ח" זיכה את יורם קניוק בפרס ספיר לשנת 2010. ב-1996 הופק

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ה"פ 11-05-25477 קניוק נ' שר הפנים

פס"ד 27.9.11

1 הסרט הדוקומנטרי של עפרה שראל-קורן "הבית בו מתים הגיוקים בשיבה טובה" על
2 חייו ויצירתו של יורם קניוק. ספריו תורגמו לשפות רבות. "

3
4 3. התובע מעולם לא הגדיר עצמו כיהודי דתי, ולא הקפיד על שמירת מצוות
5 מימיו. עקב נישואיו של המבקש עם בת העדה הנוצרית, הוגדר נכדו כ"חסר דת".
6 כאקט הזדהות ומתוך כך שלטענתו נקעה נפשו מהיהדות בצורתה הנוכחית, ומפאת
7 חוסר רצונו להמיר דתו לדת שונה, ביקש בתאריך 17/11/10 לשנות את הרישום
8 במרשם האוכלוסין (להלן: "המרשם") מ"יהודי" – ל"חסר דת" (נספח א' לכתב
9 התשובה מטעם המשיבים). בקשתו נדחתה מכיוון שלא צורפה לבקשה תעודה
10 ציבורית כאסמכתא לבקשה. גבי ריקי פרץ סעדיה מנהלת מח' מרשם ודרכונים כתבה
11 ביום 17.11.10 לבאת-כוח התובע בהתייחס לבקשתו לתיקון המרשם, כי בהתחשב
12 בכך שהתובע "נרשם ברישום הראשוני בפרטי הדת יהודי, כיום לצורך תיקון פרט זה
13 עליו להמציא תעודה ציבורית אשר במקרה זה הינה פס"ד". ראו נספח ב' לכתב
14 התשובה מטעם המשיבים.

15
16 4. בעקבות תשובה זו, הוגש ההליך הנוכחי בתאריך 15/05/11. כתב תשובה
17 מטעם המשיבים-הנתבעים הוגש בתאריך 07/07/11. כתב תגובה לתשובה מטעם
18 התובע הוגש והתקבל בתאריך 08/09/11. בתצהיר מתאריך 8.9.11 כתב התובע (בכתב
19 ידו), כי הוא עומד על בקשתו כפי שנוסחה בכתב התביעה כי הוא "היום כבר למעלה
20 מבן 81, לא בריא, ומאוד מבקש לקבל החלטה בענייני בקרוב מאוד... בקשתי חשובה
21 לי מאוד".

הפלוגתאות

22
23
24 5. התובע מצביע על זכויות יסוד וערכי היסוד, אשר מכוחם הוא עותר להעניק לו
25 את החופש מהגדרתו כיהודי במרשם. הוא סומך ידיו על זכות החופש מדת (ס' 9-10
26 להמרצת הפתיחה). המשיבים טוענים (שם, ס' 12), כי על התובע מוטל הנטל לשכנע
27 באמיתות כוונתו בבואו לשנות את המרשם הנוגע לדתו (ע"א 448/72 ישעיהו שיי"ק נ'
28 היועץ המשפטי לממשלה פ"ד כז(2) 3 (29/04/73)), להלן: "הלכת ישעיהו שיק". כן,
29 שבו והזכירו הנתבעים את חשיבות המרשם ככלי שיש להותירו מחוץ למחוזות

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ה"פ 11-05-25477 קניוק נ' שר הפנים

פס"ד 27.9.11

1 המחאה (בג"ץ 147/70 זיגי שטרמן ואח' נ' שר הפנים, פ"ד כד(1) 766 (02/07/70) (ס' 17-10 לכתב התשובה מטעם המשיבים). בכתב התשובה של התובע לתגובת הנתבעים,
2 הוא טוען כי תנאי הנתבעים מתקיימים במקרה דנן ועל כן מן הראוי לרושמו כחסר
3 דת ולהעניק לו את הסעד המבוקש ללא דיחוי (ס' 4-3 לכתב התשובה). בכל מקרה
4 סבורה באת-כוח התובע, כי אין בתגובה בכתב שהגישו הנתבעים כדי לבסס, מבחינה
5 עובדתית, ספק כלשהו בכנות טענות התובע ובתום ליבו.
6 בסיכום עמדתם כותבים המשיבים (שם, ס' 18), כי הם "משאירים את הבקשה למתן
7 פסק-דין הצהרתי לפיו התובע הינו חסר דת, לשיקול דעתו של בית המשפט הנכבד
8 ולהכרעתו בהתאם לנסיבות הספציפיות ועל פי פסיקת בית-המשפט העליון...
9 המשיבים מודיעים לבית-המשפט כי במידה וינתן פסק דין המצהיר כי התובע הינו
10 חסר דת, יפעלו המשיבים בהתאם ויתנו לכך ביטוי ברישומיהם" (שם, ס' 19 סיפא).
11

12

13

החוק וחסרונו

14 6. החוק הרלוונטי לענייננו הינו חוק מרשם אוכלוסין, תשכ"ה-1965 (להלן:
15 "החוק"). ס' 19ג(א) וס' 19ד קובעים (בהתאמה):

16 19ג(א): "שינוי בפרט רישום של תושב יירשם על פי מסמך שנמסר לפי
17 הסעיפים 15 או 16 או על פי הודעה לפי סעיף 17 שהציגו יחד אתה תעודה
18 ציבורית המעידה על השינוי...";

19 19ד: "מבלי לפגוע באמור בסעיף 19ה או בסעיף 23, לא יתוקן רישום במרשם
20 אלא לבקשת התושב שהרישום מתייחס אליו ועל פי תעודה ציבורית המעידה
21 שהרישום לא היה נכון".

22

23 7. החוק אינו מתייחס למקרה בו אין סמכות לרשות שלטונית כלשהי להנפיק
24 תעודה ציבורית בכל הנוגע לסעיף הדת במרשם, כאשר ברצון הפרט לשנות את סעיף
25 דתו מדת פעילה ל"חסר דת".

26

27 8. האם בפנינו לקונה בחוק? הלקונה קיימת במקום שהסדר משפטי הוא בלתי
28 שלם, וזועק להשלמה, וכאשר אי שלמות זו נוגדת את תכליתו של ההסדר (א' ברק,

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ה"פ 11-05-25477 קניוק נ' שר הפנים

פס"ד 27.9.11

1 "היצירה השיפוטית לסוגיה: פרשנות, השלמת חסר ופיתוח המשפט", הפרקליט לט
2 (תש"ן) 267, 269 וכן בש"פ 4972/07 **עאטף פואז נ' מדינת ישראל**, [פורסם במאגרי
3 המידע המשפטיים], 20/03/08). החוק הדורש תעודה ציבורית, אך אין גוף שמוסמך
4 להנפיק תעודה המעידה עליו כ"חסר דת".

5

6

תפקיד הרשם

7 9. תפקיד הרשם – לרשום. תפקידו של הרשם הינו תפקיד טכני אשר בודק האם
8 תעודה מזויפת בצורה בולטת לעין, אם לאו (בג"ץ 143/62 **פונק שלזינגר נ' שר-**
9 **הפנים**, פ"ד יז(1) 225, 249 (1963), בג"ץ 4916/04 **זלסקי נ' שר הפנים**, [פורסם
10 במאגרי המידע המשפטיים], 19/06/11 וכן בג"ץ 10533/04 **איל ויס נ' שר הפנים**,
11 [פורסם במאגרי המידע המשפטיים], 28/06/11).

12

13

השלמת הלקונה

14 10. השלמת הלקונה נעשית עפ"י ס' 1 לחוק יסודות המשפט תש"ם-1980: "ראה
15 בית המשפט שאלה משפטית הטעונה הכרעה, ולא מצא לה תשובה בדבר חקיקה,
16 בהלכה פסוקה או בדרך של היקש, יכריע בה לאור עקרונות החירות, הצדק, היושר
17 והשלום של מורשת ישראל".

18

19 11. בפנינו דרישה לחופש מדת כהגדרה עצמית לצורך המרשם (שהרי חופש הפולחן
20 נתון לתובע באין מפריע). החופש מדת הינו חופש הנגזר מכבוד האדם, המוגן בחוק
21 היסוד כבוד האדם וחירותו (ע"א 6024/97 **שביט נ' חברה קדישא גחש"א ראשל"צ**,
22 פ"ד נג(3) 600, 06/07/99), וראו גם סעיפים 12-13 להלן. לפיכך, בהינתן לקונה בחוק,
23 זכות היסוד, תכריע ותטה את הכף לטובת התובע, בבואו להגשים את הגדרתו
24 העצמית גם במרשם. בכגון דא אינני רואה צורך להטיל על המבקש נטל מלבד הבאת
25 בקשתו בפני בית המשפט. לא לחינם הרחיקו המשיבים והביאו אסמכתאות מהמשפט
26 הישראלי טרם קבלת חוקי היסוד. לטעמי, לאחר חקיקת חוקי היסוד, ובמיוחד חוק
27 יסוד כבוד האדם וחירותו, אין זה מן הראוי להטיל נטלי הוכחה על המבקש להגדיר
28 עצמו כ"חסר דת", כאשר הסוגיה הנדונה הינה סוגיית הגדרה עצמית מכוח הזכות

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ה"פ 11-05-25477 קניוק נ' שר הפנים

פס"ד 27.9.11

1 לכבוד. בענייננו אין מחלוקת בדבר תום ליבו של התובע והמשיבים לא חלקו על
2 העובדות הנטענות על-ידי ולא בקשו לחקור אותו על תצהיריו. הן הפקידה המוסמכת
3 במשרד הפנים (ראו לעיל סעיף 3 סיפא) והן באת-כוח המשיבים הסכימו בענייננו
4 שפסק-דין של בית-משפט מהווה אסמכתא מתאימה לרישומו של התובע כחסר דת,
5 בהעדר רשות אחרת המוסמכת להוציא תעודה ציבורית לעניין זה, והשאלה היחידה
6 הטעונה הכרעה היא האם הוכיח התובע את רצינות כוונותיו. בנסיבות שתוארו כאן,
7 וגם לפי הלכת ישעיהו שי"ק ברור שהתובע עמד בנטלים המוטלים עליו מכוח הפסיקה
8 שצוטטה על-ידי המשיבים.

9

10 12. בעניין ישעיהו שי"ק הדגיש בית-המשפט העליון (מפי השופט צ' ברנזון),
11 בעקבות בג"צ 4/69 בן מנשה נ' שר הפנים פ"ד כד(1) 105 (28.1.1970), כי שמורה
12 הזכות לאדם שלא להשתייך לשום דת או לאום וכשהוא מצהיר על כך יישארו פרטים
13 אלה ריקים במירשם האוכלוסין.

14 במאמרו של פרופ' שמעון שטרית בנושא חופש דת בישראל

15 Prof. Shimon Shetreet, Freedom of Religion in Israel

16 http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/freedom.html

17 מזכיר המחבר המלומד כי כתב המנדט (סעיפים 2, 13-18) וה- Palestine Order in

18 Council (סעיפים 83 ו-17(1)(a)), שניהם מ-1922, הבטיחו את חופש הדת, הפולחן

19 והמצפון. כדבריו:

20 The Palestine Mandate of 1922 contained a number of provisions ensuring
21 freedom of religion and conscience and protection of holy places, as well as
22 prohibiting discrimination on religious grounds. Further, the Palestine Order
23 in Council of that same year provided that "*all persons ... shall enjoy full
24 liberty of conscience and the free exercise of their forms of worship, subject
25 only to the maintenance of public order and morals.*" It also lays down that
26 "*no ordinance shall be promulgated which shall restrict complete freedom of
27 conscience and the free exercise of all forms of worship.*"¹ These provisions of
28 the Mandate and of the Palestine Orders in Councils have been recognized in
29 the Israeli legal system and are instructive of Israeli policy in safeguarding
30 freedom of conscience and religion.

31

32

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ה"פ 25477-05-11 קניוק נ' שר הפנים

פס"ד 27.9.11

1 לגבי מגילת העצמאות אומר בהקשר זה פרופ' שטרית :

2 [Israel's Declaration of Independence](#), promulgated at the termination of the
3 British Mandate in 1948, is another legal source that guarantees freedom of
4 religion and conscience, and equality of social and political rights irrespective
5 of religion

6 בהמשך מציין המחבר כי החופש מדת גם היא זכות שמדינה דמוקרטית חייבת
7 להבטיח לאזרחיה, ובלשונו :

8 " The democratic state must promise and preserve the freedom of religion,
9 which is defined as the freedom of any religion to maintain its religious
10 activity and the freedom of any person to maintain his faith and religion and
11 to fulfill its commandments and rituals¹⁰. Another right that a democratic
12 state must promise is the freedom from religion, which is the freedom of any
13 person not to fulfill the commandments of the religion. The private person is
14 not obliged to any religious duty, religious institute, or religious ritual, he is
15 free of any religious restriction, and he has every right of speech, belief and
16 equality in front of the law"

17 (הדגשה הוספה).

18 מדברים אלה ברורה גם הזכות להרשם כחסר דת מקום שמתנהל מרשם בנושא דת.

19

20 13. מספר רב של אמנות בינלאומיות הכירו בחופש המחשבה, המצפון והדת. ראו

21 למשל :

22 סעיף 18 של ה- International Covenant on Civil and Political Rights (1966)

23 <http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>

24

25 סעיף 9 של ה- Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental

26

27 , Freedoms (1950) כפי שתוקנה ב-1970, 1971, 1990, 1998

28 http://en.wikisource.org/wiki/European_Convention_for_the_Protection_of_Human_Rights_and_Fundamental_Freedoms#Article_9_.E2.80.93_Freedom_of_thought.2C_conscience_and_religion.C2.B9

30

31 סעיף 10 של ה- Charter of Fundamental Rights of the European Union (2010)

32

33 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:en:PDF>

34

35 ההכרה האוניברסאלית בזכויות אלה עולה בקנה אחד עם פסיקתו של בית המשפט

36

העליון בעניין ישעיהו שי"ק.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ה"פ 25477-05-11 קניוק נ' שר הפנים

פס"ד 27.9.11

1

2

סעד

3 14. בענייננו, הרשם עשה את תפקידו נאמנה. תפקידו הינו לרשום, הא ותו לא. אין
4 בידינו לדרוש שינוי במרשם בסעיף הדת ללא תעודה ציבורית מתאימה, ובצדק הפנה
5 הרשם את התובע לבית המשפט לקבל סעד הצהרתי.

6

7 15. בהסתמך על השיקולים דלעיל, אני מקבל את התביעה. ניתן בזאת פסק-דין
8 המצהיר כי התובע הינו חסר דת. בהסתמך על הודעת באת-כוח המשיבים לבית-
9 משפט זה יתקן הרשם מכוח פסק-הדין הנוכחי את הרישום במרשם בסעיף הדת של
10 המבקש ל"חסר דת". אין צו בדבר הוצאות.

11

12

13

ניתן היום, כ"ח אלול תשע"א, 27 ספטמבר 2011, בהעדר הצדדים.

14

גדעון גינת, סגן נשיא

15

16

17

18

19

20